

Literatura.

Dr. Ervín Hexner: **Základy kartelového práva.** Vydáno tiskovými podniky Ústředního svazu československých průmyslníků Praha 1929, str. 157.

Kartely ovládají moderní průmysl i náš a jsou základem naší vnitřní i mezinárodní hospodářské politiky. Kdežto však po stránce hospodářské byly i u nás již horlivě studovány, po stránce právnícké se ukazuje, že příslušných právních norem jest málo, po př. jsou velmi drakonické, že těžisko leží v praxi soudní a že ani literatura v tomto oboru u nás naproti cizině není značná.

Proto kniha Hexnerova, který jest vrchním tajemníkem Ústředí slovenského průmyslu, jež jest zároveň odbočkou pro Slovensko Ústředního svazu čl. průmyslníků, je velmi vítána a jest, jak možno hned na počátku říci, cenným obohacením naší literatury právnícké.

V úvodu knihy uvádí autor úkol své práce. Jde mu o vylíčení základů práva kartelového v naší republice, totiž o „charakteristický obsah právních norem, které mají pro kartelová sdružení osobitný význam“ a při tom „hlavně o vylíčení veřejno-právní části práva kartelového, jednak proto, že jest pro civilistickou stránku prejudiciální, jednak, že jest v literatuře dosti zanedbávána. Ovšem autor na přesné ohraničení mezi právem veřejným a soukromým však, neklade, věda, že jest velmi obtížno, zejména v oborech, které nazýváme hraničními, poněvadž zasahují přerozmanitě i do práva veřejného i soukromého a že i ve vědě se začíná od něho upouštětí.

Vlastní práce má dva oddíly; část I. všeobecnou (str. 15—33), jež jedná o postavení kartelů v právním řádě a část II. speciální (str. 34—103). K tomu druží se jako část III. stručný, ale velmi informativní přehled kartelového práva v cizině; v části IV. jsou pak připojeny pro větší úplnost a názornost 3 přílohy, totiž německé nař. kartelové z 2. XI. 1923, dohoda čl. cukrovarů pro kampaně 1927/1928 až 1936/37 a poslední osnova kartelového zákona o svazcích podnikatelů a soukromých monopolech, vypracovaná v našem ministerstvu spravedlnosti.

Podávající stručný obsah knihy omezujeme se v podstatě na poznámky shlediska práva správního. Ve všeobecné části autor se zabývá těmito otázkami:

1. Pojem kartelu. Kdežto v německém právu je kartel pozitivně definován, naše právo slova kartel sice užívá, ale nedefinuje ho. Autor kartel definuje (str. 15.) jako organizace samostatných podnikatelů utvořené dobrovolnými obligacními smlouvami o odbytu určitého druhu tovaru (výjimkou i úkonů) za tím účelem, aby byl dosažen nebo zabezpečen hospodářský prospěch účastníků podstatným ovlivňováním trhu, které jen tímto ovlivňováním jest umožněno.

2. Jako základní druhy kartelů se uvádějí (§ 2):

a) Oblastní (rayonové), když strany se dohodnou, že budou dodávati výlučně na určité území zeměpisné nebo státoprávně určené,

b) Cenové, když kartel určuje nebo minimuje ceny tovaru,

c) Odbytové, když se určuje množství tovaru, které mají účastníci vyráběti nebo odbývatí (kvota, kontingent).

V praxi se vyskytují i různé odrůdy jednotlivých druhů kartelových, obvykle však bývají všechny tři druhy kartelů úzce spojeny a tak celá kartelová činnost soustředěna (kartely prodejové, syndikáty).

3. Ohraničení kartelu proti lichvě a proti jiným podnikovým spojením § 3 a 4. Jestliže kartel využije mimořádných okolností, zejména nedostatku suroviny, aby omezením zásobování trhu towarem uměle vyhněl ceny do výše i nad konjunkturální zisk, jest to zneužívání kartelu, lichva. Obavy z lichvy

kartelem provozované jsou dosud značné, a tím se vysvětluje, že se v právu kartelovém někdy vykládají i normy o lichvě.

4. O obsahu kartelových smluv jedná se v § 5.

5 Poměr kartelů ku právnímu řádu § 6. Jde tu o otázku, jak reaguje právní řád a) na tvoření kartelu (zda vznikl právněúčinně), b) po vzniku kartelu na jednotlivá usnesení kartelové organizace a na právní úkony z toho plynoucí. Autor tu poukazuje na úzkou vzájemnou souvislost mezi hospodářským životem a pozitivním právem. Hospodářský život se stále mění a vyvíjí a vývojové formy přidržují se sice formálně právních norem, ve skutečnosti je však značně prolamují a dávají normám mnohdy jiný smysl.

Kartel není a priori něco špatného, nýbrž má touž funkci jako podnik. Jestliže však chování kartelu za jistých okolností poškozuje zájmy obyvatelstva (a zda tomu tak jest, posuzuje se v různých dobách různě,) jsou tu různé obranné prostředky, jak proti tomu zakročiti. Prostředky ty jsou v podstatě rázu policejního, a leží tedy na poli veřejného práva. Poněvadž tu jde o zásahy vrchnostenské, jest třeba ve smyslu principu zákonné správy a rovnosti všech před zákonem najíti příslušné pozitivní předpisy a zjistiti, do jaké míry mohou ochranu poskytnouti. Příslušné předpisy jsou jednak všeobecné, jednak zvláštní a s tím souvisí i rozdělení částí zvláštní, jež obsahuje tyto kapitoly:

1. Veřejná správa a kartely,
2. Spolkové a spolčovací právo,
3. Všeobecné předpisy hospodářsko-policejní,
4. Speciální předpisy hospodářsko-policejní.

Autor však správně podotýká, že jednak velmi jemné předivo, kterým kartely objímají hospodářský život, jednak nedostatek předpisů a pochybnost o základních otázkách práva veřejného při výkladě způsobují značné obtíže. A právě proto bylo by bývalo vhodné, aby byl autor, který zná z praxe své velmi četné kartelové smlouvy a praxi i dosah jejich uplatňování, pokusil se vycházeti z pojmu policie v našem právu uznaného a z nauky o hranicích moci policejní a o prostředcích policejních, podrobněji než učinil na konkrétních příkladech ukázati, jak možno policejně na kartely působiti. Autor sice v úvodě podotýká, že se nechce obrátiti otázkami právníku samozřejmými (a tou je zajisté i nauka o policii), ale v daném případě jde o aplikaci práva policejního naproti kartelům, kteráž vzhledem k obsahu kartelových smluv a jejich účinkům v životě hospodářském může býti in concreto problémem velmi nesnadným.

Co se týče práva spolkového a spolčovacího, autor s prof. Hoetzlem uznává, že předpis § 114 ústavy vztahuje se i na kartely, a že má vzhledem k bývalé rakouské soudní praxi velký význam. Jako formy sduřování kartelového uvádí autor spolky, společnosti občanského práva a společnosti obchodní. Při těchto vzhledem k § 2 nař. 465/20 jest názoru, že by mohl firemní soud sám rozhodovati o tom, zda mimořádné poměry ještě trvají. To nepokládám za správné, poněvadž nařízení bylo vydáno na základě zmocňovacího zákona čís. 337/20, musí býti v souvislosti s ním vykládáno a zákon patrně chtěl určení doby trvání mimořádných poměrů svěřiti jednak vládě, jednak Národnímu shromáždění (odepřením souhlasu). Jest zajímavo, že zmocňovací zákon č. 337/20 byl podrobně zkoumán z hlediska ústavnosti, ale že chybí nám dosud práce, jež by probádala souvislost zákona s četnými nař. na jeho základě vydanými, kde by bylo věnovati pozornost i různým formulacím, jež se o mimořádných poměrech v nařízeních objevují.

Jako všeobecné předpisy hospodářsko-policejní, na jichž základě lze proti kartelu zakročiti, uvádí autor jednak čl. 2. a 3. zák. 125/27, jednak předpisy v soukromém právu a v soudním řádu na ochranu dobrých mravů. a) Zákon čís. 125/27 ukládá politickým úřadům, aby bděly nad veřejným pořádkem. klídem, bezpečností a veřejnou mravností, ačli péče ta nebyla svěřena orgánům jiným. Jak daleko mohou tu policejní úřady zakročiti, je problémem policie; úřady ovšem musí tu šetřiti případných předpisů zvláštních, jež byly na ochranu veřejných zájmů v odst. 1. uvedených vydány. Jinak podotýkám, že pro zásahy policejní dle čl. 2. nestačí pouze veřejný zájem vůbec, nýbrž jen určitý veřejný zájem, totiž právě jen bezpečnost, klid, pořádek a mravnost, takže

nutno nejprve přesně obsah těchto 4 veřejných zájmů vyšetřiti a na jejich rozboru bude pak po případě závislo, zda a do jaké míry mohou úřady proti kartelům policejně zasahovati.

b) Proti kartelům možno zakročiti z důvodu ochrany veřejného zájmu i podle § 879 a 26 obč. zák., kteréž oba předpisy platí jako právo obyčejové i na Slovensku. § 879 nařizuje, že smlouva, která se přiči zákonnému zákazu nebo dobrým mravům, jest neplatná. Podle § 26 nedovolené společnosti, totiž ty, které byly politickými zákony zvláště zakázány nebo které zřejmě porušují bezpečnost, veřejný řád, nebo dobré mravy, nemají vůbec práv. Na základě těchto paragrafů má soudce (a konečně nejv. soud) velmi rozsáhlou pravomoc a autor uznává, že náš nejvyšší soud postupuje tu (a contrario býv. rakouského soudu) dosti opatrně.

c) Právní řád chrání veřejný pořádek a mravnost nejen sub a) a b) uvedenými předpisy materiálními, nýbrž i rozličnými ustanoveními procesními, zejména u soudech rozhodčích a výkonu exekuce.

Pro rozhodčí soudy padají v úvahu na Slovensku ustanovení civilního řádu soudního (§ 767 až 788) a předpisy o rozhodčím soudě plodinové bursy v Bratislavě, v zemích českých rozhodčí řízení podle § 577 až 599 civilního řádu soudního a předpisy o bursovních soudech rozhodčích. Pozornosti zasluhuje výklad o rozhodčím řízení na Slovensku.

Vedle všeobecných předpisů hospodářsko-policejních mají pro kartely význam i speciální předpisy hospodářsko-policejní.

Sem náležejí: a) Protikartelový předpis § 4 koaličního zákona č. 43/70 v českých zemích platného. Sporné otázky (živnostníci, v neprospěch obyvatelstva, bezúčinnost) byly dobře naznačeny.

b) Předražování podle zákona o stavebním ruchu § 75.

c) Kartely při veřejných dodávkách. Otázku, zda submisní kartely jsou zakázány dvorským dekretem z r. 1833 a § 128 uh. přest. zákona, řeší autor ve shodě s literaturou negativně.

d) Kartely a nekalá soutěž. Zákonem o nekalé soutěži č. 111/1927 jest téměř v každém směru tangováno právo kartelové, poněvadž ovlivňování soutěže náleží k pojmu kartelu. Autor s hlediska nekalé soutěže pokládá kartel za závadný, jestliže se ho použije k ničení existence konkurentovy, ale musí se při tom zároveň užití nekalých prostředků (na př. hluboké snížení cen, exklusivní smlouva s odběratelem).

e) Kartely a zásobování obyvatelstva dle nař. č. 516/1920. Toto nařízení velmi hluboko zasahuje do disposičního práva podnikatelova a dovoluje správním úřadům nahlédnouti do všech tajností kartelových smluv. Co se týče kritiky zmocňovacího zákona a nařízení na jeho základě vydaných, pokládám de lege lata názor správního soudu Boh. 7369/28 za správný. Co se týče kompetence ministerstva zásobování podle § 4 nařízení 516/20, myslím, že kompetence jest dána všude tam, kde dle speciálních předpisů ministerstvo v prvé řadě (třebas v dohodě s jinými ministerstvy) zasahuje.

V kapitole jednající o daňovém a poplatkovém právu kartelovém autor uvádí předpisy zák. o přímých daních, § 4, č. 15 zák. o dani obrátové, zák. č. 202/28 a předpisy poplatkové, jež pro kartely padají hlavně v úvahu. Za správný pokládám názor, že § 79, lit. j) zák. o přímých daních nelze extensivně rozšiřovati. V další kapitole probírá autor vnitřní poměry kartelu. Patří sem kartelové smlouvy, kartelové kontingenty, zabezpečení vnitřní disciplíny účastníků a zrušení kartelových smluv. Jde tu o otázky práva soukromého resp. obchodního. Autor uvádí, že aspoň pro naše právo nemá významu otázka, zda kartelová smlouva jest smlouvou specifickou a zda i smlouvy související s kartelovými poměry jsou kartelovými smlouvami. Co do kvoty projevuje autor názor, že převod holé kvoty jest podle našeho práva nepřipustný. Důležitou je otázka, zda může účastník zrušiti nebo napadnouti smlouvu, a) když se změnila poměry nebo b) když si uvědomil, že je kartel pro něho příliš těžkým břemenem. Kdežto v případě sub b) padá v úvahu § 901 obč. zák. a tedy smlouva se nezrušuje, v případě sub a) padá v úvahu klausule rebus sic stantibus a výklad její v praxi soudní. České i slovenské

právo se tu od sebe liší a ani praxe není ustálená a proto autor správně poukazuje na to, že možnost jednostranně zrušit kartelovou smlouvu je dosti pochybnou částkou kartelového práva, a z toho se podává důkladný systém záruk v kart. smlouvách, který jinak při uzavírání smluv je v obchodním životě neobvyklým.

Podrobný index umožňuje dobré užívání knihy. Seznam literatury jest velmi podrobný.

Návrhy de lege ferenda nejsou v knize obsaženy, ale z výkladu proniká názor spisovatele jako hospodářského vůdčího praktika, že pozitivní úprava kartelového práva jest věcí velmi choulostivou, že zákonodárce a i praxe tu mohou příliš příkrým zásahem způsobiti škody nedozírné a že vlastně nějaké nově všeobecné úpravy není ani třeba, poněvadž naše kartely jsou si plně vědomy svého zodpovědného postavení v rámci veškerého národního hospodářství a že celkem jednají v dohodě s nejvyššími orgány správy státu za hospodářství naše zodpovědnými, takže výstřelky kartelové jsou u nás dosud zjevy ojedinělými, a ty možno již dle dosavadního práva potlačit. Ten názor zdá se že sdílí i vláda i parlament. Zda a pokud jest oprávněn, možno ovšem posouditi jen jednak na základě podrobných znalostí celého našeho národního hospodářství a vlivu kartelů v něm, jednak na základě našeho platného právního řádu a v tomto druhém směru kniha Hexnerova podává nám pomůcku vskutku velmi cennou, která zasluhuje plně pozornosti. L.

Dr. Kazimír Čákr, JUC. Antonín Vašina: **Dvě studie k osnově čl. občanského zákoníku.** Publikací ze seminářů právnické fakulty Masarykovy university v Brně, svazek 2; seminář obč. práva prof. Dr. J. Sedláčka. Brno 1929, nákladem právnické fakulty s podporou minist. školství, 32 stran.

Pojednání, jež jsou obsahem této publikace, vyšla částečně v listě čs. právníků „Všehrd“. Zabývají se nejdůležitějšími partiemi osnovy občanského zákoníku, smlouvou tržovou a náhradou škody. Čákr zdůrazňuje především v oddíle o tržové smlouvě změněné filosoficko-právní hledisko zákonodárce dnešního proti dřívějšímu a potom zkomercialisování, jež vůbec převládá v právu obligačním. Probírá pak jednotlivé partie tržové smlouvy se zřetelem k literatuře, judikatuře a osnovám jiných států. Vašinovo pojednání o náhradě škody rozvrhuje nejdůležitější změny, jež osnova přináší, ve tři skupiny: zavedení ručení státu a veřejných zaměstnanců, rozšíření ručení za výsledek a konečně rozšíření povinnosti k náhradě immateriální škody.

V celku reprezentuje spisek pěkně činnost semináře, který se zabývá aktuální otázkou revise občanského práva, a přispívá tak k jejimu uskutečnění. —kg.

„**Obecní knihovní zákon**“ s předpisy knihovního práva vyšel právě jako XXX. svazek sbírky „Komentovaných zákonů Č. S. R.“ Cena váz. výt. Kč 96.—. Stran 908. Vydání, jež upravil odb. přednosta min. spravedlnosti Antonín Hartmann, obsahuje kromě knihovního zákona knihovní návod, zákony a nařízení o zakládání nových pozemkových knih, zákon o železniční knize, předpisy o horní knize, o dělení parcel, katastrální zákon, nařízení a výnosy, jež se týkají uvedených materiálů a byly vydány až do poslední doby, jakož i rozhodnutí nejvyšších soudů. Jde tedy o soubor předpisů knihovního práva, který praxe uvítá zajisté s povděkem.